

KÜÇÜK İŞYERİ SAHIPLERİNİN EĞİTİLEBİLİR DÜZEYDE ZİHİNSEL ÖZÜRLÜ ÇOCUKLARI İŞYERLERİNDE ÇALIŞTIRMAYA KARŞI TUTUMLARI

Ayşegül FIRAT
Özel Uyum Özel Eğitim Okulu

ÖZET

Çalışmada, eğitilebilir düzeyde zihinsel özürli bireylerin bir meslek edinmesinde etkili olan ve mesleki eğitim ile ailenin dışında üçüncü boyutu oluşturan işyeri sahiplerinin bu konuya karşı tutumları, tutumlarının nedenleri ve çalıştırma koşulları hakkındaki düşünceleri araştırılmıştır. Çalışmanın deneklerini Ankara ilinde bulunan 16 küçük marangoz atölyesi, 17 bakkal veya küçük süpermarket, 15 küçük konfeksiyon mağazasının sahipleri oluşturmuştur. Çalışmada, araştırmacı tarafından geliştirilen bir anket araç olarak kullanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgularda, olumlu ve olumsuz cevaplar ve nedenlerinin yüzdeleri değerlendirilmiştir. Üç ayrı meslek grubu arasında fark olmadığı, ancak olumsuz cevap verenlerin sayısının daha fazla olduğu saptanmıştır. Olumlu cevap veren işyeri sahiplerinin özürli bireylerin topluma kazandırılmasına katkıda bulunma, olumsuz cevap veren işyeri sahiplerinin ise özürli bireyin sorumluluğunu almak istememe nedenlerini işaretledikleri belirlenmiştir. Özürli bireyleri işyerinde çalıştırmak isteyen işyeri sahiplerinin sorumluluğu ailenin alması koşuluyla sigortalı ve maaşlı çalıştırma koşullarını işaretledikleri saptanmıştır.

ABSTRACT

The thoughts and attitudes of small business owners toward having educatable mentally retarded children at work were examined.

The employers were all chosen randomly from the carpenters, small supermarkets and textile ateliers in Ankara for the experiment. In this research, a questionnaire with a deep scope having negative and positive attitudes of employers the reasons of these attitudes and working conditions was used. The employers were all informed individually about the abilities of educatable mentally retarded individuals after having had all required inquiries made by researchers within the scope of questionnaire. As a result, it is indicated that the number of negative responses were higher than positive ones though there was no difference in the three different professional groups. It was seen that while the employers with positive responses contributed those retarded individuals to take their places in the society, the other group with negative response had no intention of taking responsibility of retarded ones. The employers with positive responses all agreed with the conditions of insurance and payment systems only if the families took the responsibility.

GİRİŞ

Özür ve yetersizlik tıbbi, sosyal ve ekonomik problemleri beraberinde getirir. Özürlü bir çocuğun doğumu da ailede bu tip problemlerin yaşanmasına bir başlangıçtır. Aileler çocuğun bakımını üstlenirken, eğitimi için de kurumlar ararlar. Ekonomik olarak ağır faturaları olan bu eğitim özel eğitim kurumlarınınca sağlanmaya çalışılır. Ancak çocuk belli yaşa geldikten ve belli becerileri kazandıktan sonra bir meslek edinmesi, sınırlı da olsa aileden bağımsızlaşarak, sosyal bir yaşantı elde etmesi arzusu ailenin yeni bir eğitim sistemi arayışına girmesine neden olur. Bu konuda her ülkede olanaklar dahilinde mesleki rehabilitasyon programları hazırlanmaktadır (Clark ve Allen, 1985). Ancak bu tür programlarda gerek uygulama, gerekse hazırlanış aşamasında farklı güçlükler ve ekonomik sorunlarla karşılaşmaktadır. Her çocuğa yetersizliği oranında eşit olanakların sağlanması bu tip programların ekonomik faturalarını da artırmaktadır. Ancak yetkililer özürlülere bu tür programların sağlanmamasıyla ortaya çıkacak ekonomik sorunların daha fazla olabileceğini gözönüne alarak mesleki rehabilitasyon programlarını uygulamaya koymaktadırlar. Birçok ülkede bu tip programlarla ilgili çalışmalara rastlamaktayız (Goldberg, 1981; Haraguchi, 1981; Sarkes, 1979; Popp ve Fu, 1981). Goldberg (1981), Newyork ve çevresindeki endüstri alanlarında yeni programlar başlatmış ve özürlüleri yarım günlük iş deneyimi ve danışma programlarına almıştır. Haraguchi de (1981), Newyork Üniversitesi Rehabilitasyon Enstitüsünde bir takım çalışmalar yapmış ve özürlü bireylerin ailelerinin mesleki deneyimleri çocuğa yaşatmaktan korktuğunu ve sınırlar getirdiğini belirtmiştir. Sarkes (1979) mesleki eğitimcilere özürlü bir bireye meslek kazandırmada veya beceri öğretmede gerekli olan koşulları açıklamaya çalışmıştır. Özürlü bir bireyin mesleki becerileri kazanması için kuralların farkına varma, iş motivasyonu, kurallara uyma yeteneği, iş yapmak için yeterli motor beceriler, el becerileri, el-göz koordinasyonu gi-

bi becerilerin olması gerektiğini vurgulamıştır. Popp ve Fu (1981) ise mesleki eğitim programlarının çocuğa eğitime ilk başladığı yıllardan itibaren verilmesi ve becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Ülkemizde de özürlülerin mesleki eğitimlerine yönelik çalışmalar yapılmaktadır ve bu konuya ayrılan kamu harcamaları % 004 oranındadır (Karauçak, 1990). Yine İş Kanunumuzun 25. maddesinde belli sayıda işçi çalıştıran işverenlere % 2 oranında özürlü bireyi durumlarına uygun olan işlerde çalıştırma zorunluluğu getirilmiştir (1475 sayılı İş Kanunu, 1983). Ancak her ülkede olduğu gibi ülkemizde de işverenin özürlü bireyleri genellikle özürlülerinin derecelerine ve belli özürlü gruplarına göre çalıştırmak istediği ve zihinsel özürlü bireyler ile birden fazla özürlü bireylerin de daha az tercih edilen grupta yer aldıkları gözlenmektedir. Ülkemizde mesleki rehabilitasyon programına alınan zihinsel özürlülerin oranı ise % 1.1'dir (İ.İ.B.K. istatistikleri). Türkiye'de bu özürlü grubuna göre eğitim kurumlarının azlığı ve sınırlı sayıda kurumdaki faydalanan çocukların eğitimlerini tamamladıktan sonra çalışacakları işyerlerinin bulunmayışı da istihdam sorununu daha da güçleştirmektedir. Bu durumda ailelerin çocuklarına iş imkanları sağlamada bireysel çabalara girişmeleri gündeme gelmektedir. Ülkemizde genellikle küçük işyerlerinde (bakkal, süpermarket, marangoz, küçük konfeksiyon vb.) küçük çiraklar çalıştırılmaktadır. Zihinsel özürlü çocukların çirak çalıştıran bu tip işyerlerinde çalıştırılması, bu işyeri sahiplerinin çirakları daha kolay idare edebilmeleri açısından önemlidir.

Mesleki eğitim programlarının özürlü bireyi, yeterlilikleri ve becerileri, aldığı eğitim dışında önemli bir boyutunu da onları çalıştıracak olan işverenler oluşturur. Aileler de çocuklarına bir iş deneyimi yaşatmak için giriştikleri çabalarda işverenle direkt ilişkiye girmek zorunda kalırlar. Bu nedenle de mesleki eğitimin bir başka işlevi de işveren tutumlarını özürlü bireyden yana çevirmektir. Eğer işverenler özürlü bireylere bu tip deneyimleri yaşama şansı

verirlerse bireyin de sosyal bir yaşantı kazanmasına, ailenin yükünün azalmasına ve belki de üretici duruma gelmesine yardımcı olabilirler. Ancak işverenin özürü bireylere olumlu yaklaşımını etkileyen bazı etmenler de söz konusudur. Çalışma ortamındaki riskler, ekonomik beklentiler, çalışma ortamının özürü bireye göre düzenlenmesi gibi etmenler işverenlerin tutumlarını etkilemektedir. Bu konuda yapılan bir kaç çalışma literatürde yer almaktadır. Mc Mahon ve Spencer (1979), özürü bireyi işverene tanıtmak veya kabul ettirmede ailenin ve mesleki eğitiminin kullanması gereken stratejileri açıklamışlar, Galloway (1982) ise, rehabilitasyon için bir program önermiş ve üretim, hesaplama ve uzlaşma stratejilerinin kullanılması gerektiğini söylemiş, yine özürü bireylerin topluma tanıtılmalarıyla belli bir gelecek sağlanması gerektiği üzerinde durmuştur. Bateman (1976)'da özürü bireyi işverenin işe almasının sebepleri üzerinde durmakta, ekonomik sebepler ve iş kazalarının önemini tartışmaktadır.

Ülkemizde, özellikle zihinsel özürü bireyler için istihdam çalışmalarının çok sınırlı olduğu, ailelerin çocuklarını ancak bireysel çabalarıyla küçük işyerlerine yerleştirebildikleri gözlenmektedir. Ailenin bireysel olarak işyeri sahipleriyle ilişki kurması çocuğun özelliklerini anlatması, hatta ortaya çıkabilecek bir kazaya karşı sorumluluğu üstlenmesi şartıyla eğitilebilir düzeyde zihinsel özürü bireylere iş imkanı sağlanmakta, çoğu zaman da bu öneriler işyeri sahipleri tarafından geri çevrilmektedir. Çocuğun daha önce çırak çalıştırılmış bir işyerine yerleştirilmesi, işyeri sahibinin çırakların idaresi konusunda bilgi sahibi olması, zihinsel özürü bir çocuğun işyerine ve çalışma sistemine uyumunu da kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle ailelerin işyeri seçiminde de gözönüne alması gereken özelliklerden bir tanesi de işyeri sahibinin çırak çalıştırma konusunda deneyimi olmasıdır.

Bu çalışmada özürü bir çocuğun bir meslek edinmesinde etkili olan mesleki eğitim ve aile dışın-

da üçüncü boyutu oluşturan küçük işyeri sahiplerinin bu konuya karşı tutumları, tutumlarının nedenleri ve çalıştırma koşulları hakkında düşüncelerini öğrenmek amaçlanmıştır. Basit belli işleri yapabilmeye konusunda eğitim almış (bir atölyede çalışma, basit emirlere uyma, vb.), bazı becerilere sahip (kesme, katlama, vb.), eğitilebilir düzeyde zihinsel özürü bireylerin işyerlerinde çalıştırılmasına karşı küçük işyeri sahiplerinin tutumlarını araştıran bu çalışmada şu sorulara cevap aranmaktadır :

1-Küçük işyeri sahiplerinin bu tip çocukların kendi işyerlerinde çalıştırılmasına karşı tutumları olumlu mudur, olumsuz mudur ?

2-İşyeri sahiplerinin bu tip çocukların çırak olarak çalıştırılmasına karşı tutumları olumsuzsa bunun nedenleri nelerdir ?

3-İşyeri sahiplerinin bu tip çocukların çırak olarak çalıştırılmasına karşı tutumları olumluysa bunun nedenleri nedir ?

4-İşyeri sahiplerinin kendi işyerlerinde bu tip çocukların çırak olarak çalıştırılmasına karşı tutumları olumluysa istedikleri çalıştırma koşulları nelerdir ?

YÖNTEM

Denekler :

Çalışmanın deneklerini Ankara ilinde bulunan 16 küçük marangoz atölyesi, 17 bakkal veya süpermarket, 15 küçük konfeksiyon mağazasının sahipleri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini oluşturan bu elli küçük işyeri sahipleri tesadüfi olarak seçilmiştir. Bu işyerlerinin bazılarında normal zekaya sahip çıraklar çalışmakta, ancak hiçbirinde zihinsel özürü bir çırak şimdiye kadar hiç çalıştırılmamıştır.

Ölçek :

Çalışmada, araştırmacı tarafından geliştirilen, işyeri sahiplerinin olumlu yada olumsuz tutumları, tutumlarının nedenleri ve çalıştırma koşullarının yer aldığı bir anket araç olarak kullanılmıştır. Anket aracının maddeleri, konunun uzmanları ve işyeri sahip-

leri ile yapılan bir ön araştırma yoluyla belirlenmiştir. Ankette dört soru yer almaktadır. Birinci soruda tutumlarının olumlu yada olumsuz olduğu sorulmuş; olumlu yanıt veren işyeri sahiplerinin ikinci soruda yer alan nedenlerden bir veya birden fazlasını ve dördüncü soruda yer alan çalıştırma şartlarından yine bir veya birden fazlasını işaretlemeleri istenmektedir. Olumsuz yanıt veren işyeri sahiplerinden ise sadece üçüncü soruda yeralan olumsuz tutum

hinsel özürlü bir çocuğu işyerinde çalıştırıp, çalıştırmayacağı sorulduğunda verilerin % 34'ünü olumlu, % 66'sını ise olumsuz cevaplar oluşturmuştur. Olumlu ve olumsuz cevapların yüzdeliği açısından bakıldığında üç ayrı meslek grubu (marangoz, bakkal veya market, küçük konfeksiyon dükkanı) arasında fark yoktur. Ancak bu farkın olmayışının neden sayısının azlığından da kaynaklanabileceği düşünülebilir (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1
İşverenlerin Özürlü Birey Çalıştırmaya Karşı Tutumları

İşverenler	Olumlu	Olumsuz	Toplam
Marangoz	6	11	17
Bakkal veya Süpermarket	7	10	17
Küçük Konfeksiyon Dükkanı	4	12	16
Toplam	17	33	50

nedenlerinden bir veya birden fazlasını işaretlemeleri istenmektedir. Anket içerisinde bu maddeler dışında işyeri sahiplerinin tutumlarının nedenleri ve çalıştırma koşulları konusunda da fikir ve önerilerine yer verilmiştir.

Uygulama Süreci :

Ön bir araştırma ile anket maddeleri oluşturulduktan sonra araştırmacı tarafından işyeri sahipleri ile tek tek görüşülerek eğitilebilir düzeyde zihinsel özürlü bireyin özellikleri ve sahip olabileceği becerileri konusunda bilgi verilmiştir. Bilgilendirme standart bilgilerden oluşmuş, işyeri sahiplerinin konuyla ilgili soruları varsa, cevaplandırılmış, anket bu bilgilendirme sürecinden sonra doldurulmuştur.

BULGULAR :

Çalışmada kullanılan ölçme aracından elde edilen bilgilerin frekansları ve yüzdelikleri hesaplanmış ve bunun sonucunda aşağıdaki bulgular elde edilmiştir :

1. Tüm işyeri sahiplerine eğitilebilir düzeyde zi-

2- a-) Olumlu yanıt veren işyeri sahiplerinin bu tutumlarının nedenlerine bakıldığında ilk sırada bu tür çocukların topluma yararlı olmalarına katkıda bulunma nedeni yer almaktadır (%26). Bu nedeni bu çocuklarında yetenekli oldukları alanlar olduğuna inanma (%20), bu tür çocuklara, ailelerine üzülmeme (%18), çalıştırma açısından idarelerinin daha kolay olması (%14) ve yüksek ücret talebinde bulunmama (% 12) nedenleri izlenmektedir. Bu tür çocukların kalıplaşmış işlere daha fazla katlanabilmeleri de (% 8) en son neden olarak belirtilmiştir. Meslek gruplarına bakıldığında nedenleri sıralama açısından yüzdelik olarak farkın olmadığı, ancak küçük konfeksiyon dükkanlarının sahiplerinin çocukların çalıştırılma açısından idaresinin daha kolay olduğu ve yüksek ücret talebinde bulunmama nedenlerini hiç işaretlemedikleri gözlenmiştir.

b- Olumsuz yanıt veren işyeri sahiplerinin bu tutumlarının nedenlerine bakıldığında ise nedenler, yaptığı işin çok zaman alması (% 30.8), işyerindeki eşya ve malzemelere zarar verebilmesi (%22), aletlerle kendisine zarar vermesi (%19.8), yaptığı

işin kalitesinin düşük olması (%13.2) ve diğer çıraklarla idaresinin zor olması (%10) şeklinde sıralanmaktadır. Meslek gruplarına bakıldığında ise olumsuz tutum nedenlerinin gerek sıralanış gerekse yüzdelik açısından farklılığın olmadığı görülmüştür (Bkz. Tablo 2).

(%33) koşullarının ilk sırada yer aldığı görülmüştür. Diğer koşullarda yüzdelik sırasına göre şöyle sıralanmaktadır; az ücretle (% 18) ve ücretsiz (%3). Sigortasız çalıştırma koşulunun ise bu koşullar arasında hiç yer almadığı belirlenmiştir. Farklı meslek sahiplerinin çalıştırma koşullarını belirlemeleri ara-

Tablo2
İşverenlerin Olumlu ve Olumsuz Tutumlarının Nedenleri

Olumlu Tutumun Nedenleri;	Marangoz n: 22		Bakkal n: 17		Konfeksiyon n: 9		Genel n: 50	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Bu tip çocukların topluma yararlı olmasına katkı	3	13.5	6	35	4	44.4	13	26
Bu tip çocukların yetenekli olduğu alanlara inanma	3	13.4	4	24	3	33.3	10	20
Bu tip çocukların çalıştırma açısından idaresinin daha kolay olması	4	18	3	18	-	-	7	14
Yüksek ücret talebinde bulunmamaları	5	22	1	6	-	-	6	12
Bu tip çocuklar ve ailelerine için üzülmeye	5	22	2	12	2	22.02	9	18
Bu çocukların kalıplaşmış işlere daha fazla katlanabilmeleri	2	9	1	6	1	11.1	4	8
Olumsuz Tutumun Nedenleri	n:44		n:18		n:17		n:88	
Yaptığı işin kalitesinin düşük olması	5	11.5	3	17	4	23.6	12	13.2
Yaptığı işin zaman alması	11	23.5	7	39	6	35.4	28	30.8
İşyerindeki eşya ve malzemelere zarar vermesi	10	23	3	17	2	11.8	20	22
Aletlerle kendine zarar verebilmesi	11	25.4	4	22	3	17.7	18	19.8
Diğer çıraklarla idaresinin zorluğu	7	16.1	1	5.5	2	11.8	10	11

3- En son olarak işyeri sahiplerinin zihinsel özürü bireyleri işyerlerinde çalıştırma konusunda olumlu tutumları olan işyeri sahiplerinin bu tür çocukları işyerlerinde çalıştırma koşullarına bakılmış; sigortalı olma (%45) ve sorumluluğu ailenin alması

sında farka bakıldığında ilk sırayı sigortalı ve ailenin sorumluluğu alması koşullarının yer aldığı görülebilir. Her üç meslek grubunda da sigortasız olma koşulu en son sırada yer almaktadır (Bkz Tablo3).

Tablo3
Olumlu Tutumda Olan İşyeri Sahiplerinin Özürlü Bireyi İşyerinde Çalıştırma Koşulları

Çalışma Koşulları	Marangoz n: 17		Bakkal n: 10		Konfeksiyon n: 6		Genel n: 33	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Sadece çırak olarak (sigortalı)	5	29.5	7	70	3	50.1	15	45
Sigortasız	-	-	-	-	-	-	-	-
Ücretsiz	1	5.9	-	-	-	-	1	3
Az ücretle	5	29.5	-	-	1	16.7	6	1
Sorumluluğu ailenin alması koşulu ile	6	35.4	3	30	2	33.4	11	33

TARTIŞMA

Sonuç olarak çalışmada 3 ayrı meslek grubunda 50 küçük işyeri sahibinin işyerinde eğitilebilir düzeyde zihinsel özürlü bireyleri çalıştırma konusunda tutumları, bu tutumlarının nedenleri ve çalıştırma koşulları konusunda düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgularda olumsuz tutumların olumlu tutumlardan daha fazla olduğu görülmüştür. Ancak olumsuz cevap veren işyeri sahiplerinin eğitilebilir düzeyde zihinsel özürlü bireylerin becerileri konusunda veya genel olarak zihinsel özür hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları veya ekonomik tereddütleri nedeniyle olumsuz cevap verdikleri düşünülmektedir. Uygulama sırasında yapılan sözel görüşmelerde bu durum işyeri sahipleri tarafından da belirtilmiştir. Olumlu cevap veren işyeri sahiplerine bunun nedenleri sorulduğunda ise bireylerin topluma kazandırılmasına katkıda bulunma, çocuklar ve ailelerine üzülmeme, çocukların var olan bazı yeteneklerini geliştirmeye konusunda yardımcı olma istediği ilk nedenler olarak görülebilir. Bunun topluma yarar sağlama ve merhamet duyguları nedeniyle işaretlenebileceği düşünülmektedir. Ancak bu tür çocukların kalıplaşmış işlere daha fazla katlanma nedeni en son neden olarak gösterilmiştir. Bunun nedeninin de, bu tür çocukların özelliklerini işyeri

sahiplerinin tam bilmemelerinden kaynaklandığı ve bu nedenle daha az işaretledikleri düşünülebilir. Özellikle olumsuz cevap veren işyeri sahiplerinin bu tutumlarının ekonomik faktörlerden kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. İşyeri sahipleri özellikle bu tür çocukların yaptığı işin zaman alması ve kalitesinin düşük olması nedenlerini işaretlemeleri de bunu desteklemektedir. Diğer önemli faktör de risk alma konusunda işyeri sahiplerinin daha çekingen davranmalarıdır. Özellikle çocuğun kendine veya aletlere zarar verebilme riskini işaretlemeleri buna sebep olarak gösterilebilir. Giriş bölümünde de belirtildiği gibi Bateman (1978)'in çalışmasında ekonomik sebepler ile iş kazalarının, işverenini özürlü bireyi işe almamasının sebepleri olduğu üzerinde durulmuştu. Bu çalışmada elde edilen bulgular da bunu destekler niteliktedir. Olumlu tutumlar geliştiren işyeri sahiplerine böyle bir çocuğu işyerinde çalıştırma fırsatı önlerine çıktığında ne tür çalıştırma koşullarını tercih edecekleri sorulduğunda ise, sigortalı ve sorumluluğu ailenin alması koşulu tercih etmeleri kanunlarca getirilen yükümlülükler ve yine de risk alma korkusu buna neden olarak gösterilebilir. Kanunlarca getirilen yükümlülükler işyeri sahiplerini, işçilerini sigortasız çalıştırma koşullarından uzak tutmakta, bu da özürlülere kanuni ko-

ruma sağlamaktadır. Yine ailenin sorumluluğu alması ise olabilecek iş kazalarına karşı işyeri sahiplerine bir koruma getirmektedir.

Tablo 2'de değişik meslek gruplarının cevaplarının yüzdeliği açısından farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıkların işyerinin, işin özelliklerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Araştırmanın amacı değişik işyeri sahiplerinin tutumlarının karşılaştırılması değil, genel olarak küçük işyeri sahiplerinin olumlu ve olumsuz tutum nedenlerinin araştırılmasıdır. Özürlülerin istihdam sorununa toplumumuzun ve devletin kayıtsız kaimadığı, ancak bu konu ile ilgili çalışmalara daha fazla ağırlık verilmesi gerektiği bilinmektedir. Yeni yasaların konulması ile soruna bir çözüm getirilemez. Ancak toplumun bu konuda duyarlılığının artırılması, özürlülerin becerilerinin geliştirilmesi ve ekonomik gücün artırılması, yasaların işlerlik kazanması için gereklidir. Bu çalışmanın, ülkemizde zihinsel özürlü bireylere mesleki eğitimin verildiği kurumların azlığı veya buradan mezun olan çocukların yeteri kadar işyerlerine yerleştirilememeleri gözönüne alındığında bu tür çocuğa sahip ailelerin bireysel çabalarıyla, bir iş yerine başvururken işverene hangi koşulları önermeleri konusunda bilinçlenmeleri ve bu tür çocukların ülkemizde üretken hale gelmeleri konusunda işyeri sahiplerine bir uyarıcı olma açısından yararlı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca çalışma sınırlı sayıda işyeri sahibine ve ufak bir anketle uygulanmıştır. Daha geliştirilmiş bir tutum ölçeği ve daha çok sayıda işyeri sahibinin görüşünün alınması daha gerçekçi verilerin elde edilmesini sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Bateman, B.D. (1967). Visually handicapped children. In N.G. Haring and R.L. Schiefelbusch (Eds.). *Methods in Special Education*, New York: Mc Graw-Hill.
- Clark, P.N. ve Allen, A.S. (1985). *Occupational Therapy for Children*. St. Louise, Toronto, Princeton: The C.V. Mosby Company.
- Goldberg, R.T. (1981). Toward an understanding of the rehabilitation of the disabled adolescent. *Rehabilitation Lit.* (42), 66.
- Galloway, C. (1982). *Employers as Partners: A guide to negotiating jobs for people with disabilities*. Sonoma, C.A: California Institute on Human Services, Sonoma, State University.
- Haraguchi, R.S. (1981). Developing programs meeting the special need of disabled adolescents. *Rehabilitation Lit.* (42), 75.
1475. Sayılı İş Kanununun (29.7.1983 tarihli ve 2869 sayılı Yasasının 4. maddesiyle değişik) 25. maddesinin a bendi.
- Sakatların İstihdamı Hakkındaki İstatistikleri, (1991). İş ve İşçi Bulma Kurumu.
- Karauçak, Oğuz, Ş. (1990). *AT Sosyal Politika ve Sosyal Güvenlik Sistemleri*, (122), İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları.
- Mc Mahon, B.T. ve Spencer, S.A. (1979). A systems selling approach to job development, *Journal of Rehabilitation*, 45(2), 68-70.
- Popp, R.A. ve Fu, V. (1981). Preschool children's understanding of children with orthopedic disabilities their expectations. *Journal of Psychology*. (107), 77.
- Sarkes, A. (1979). Career education for handicapped people. Unpublished paper presented to the Cobb Country School Systems, Marietta, U.S.A.